

Şanlıurfa'da Yatırım Yapılabilecek Tarımsal Sektörler Üzerine Bir Araştırma

Tali MONİS¹
talimonis@hotmail.com

Ahmet ÇIKMAN¹

Şeyda İPEKÇİOĞLU¹

Dr. Veli DEĞİRMENÇİ¹

M.Sami BAYRAKTAR¹

¹GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü-ŞANLIURFA

Özet

Şanlıurfa'nın ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarım sektörüne dayanmaktadır. Dünyada tarımın ilk uygulandığı topraklar üzerinde yer alan kent, binlerce yıllık bir geçmişe dayanan büyük tarım potansiyeli ve deneyimini, 2012 itibarıyla iki katına çıkacak olan sulanabilir alanlarıyla daha da geliştirme imkânına kavuşuyor. Bu sayede, bu bereketli topraklardan elde edilen ürün yelpazesi ve miktarının da aynı oranda büyümesi öngörülmüyor. Bu durumun, gıda işleme sektörüne yapılacak yatırımların artışının yanı sıra, tarımsal ve taze ürünlerin üretilmesi alanına da daha fazla yatırım yapılabilmesine imkân sağlıyor. Bölgede tarımın gelişmesi ve yaygınlaşmasına paralel olarak gıda işleme ve tarıma dayalı sanayi ile tarımla doğrudan bağlantılı alt sektörlerin de büyümesine ve yeni iş alanlarının açılmasına da katkı sağlayacağı düşünülmüyor. Ülke genelindeki Antepfıstığı ağaç varlığının % 55'i Şanlıurfa'dadır. Yıllık yaklaşık 40 bin ton Antepfıstığı üretim ile Şanlıurfa'nın önemi büyüktür. Aynı şekilde ülke genelinde üretilen pamuğun % 30'unun üretim merkezi konumunda olan Şanlıurfa'nın, tarımsal alandaki yeni yatırımlara paralel olarak bu oranı iki katına çıkarması, ve böylece önemli bir pamuk üreticisi olmaya devam ederek tekstil ve hazır giyim sektöründe de yeni iş alanları ve istihdam olanakları yaratması da bekleniyor. Sulama imkânlarının artmasının yanı sıra, bölge, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı bakımından da cazip bir konuma geliyor. Siverek ve Hilvan ilçelerimizde küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun bölgelerdir. Aynı şekilde bölgede bitki deseninin çeşitlenmesi ile arıcılık alanında da bir canlılık söz konusudur. İlimizin sürekli artan tarım potansiyeli yatırımlar açısından parlak bir gelecek vaat etmektedir.

Bu çalışmada, Şanlıurfa'nın tarımsal üretimi ortaya konulmuş, yatırım yapılabilecek tarımsal sektörler belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: GAP Bölgesi, Yatırım, Tarımsal Sektörler

Research on Agricultural Industries to invest in Sanliurfa

Abstract

Mainly based on the agricultural sector in the economic structure of Sanliurfa. The city was first applied on agricultural land in the world, based on the vast agricultural potential and a history of thousands of years of experience, which will double by 2012 irrigated areas are getting the opportunity to develop further. In this way, the fertile lands at the same rate and amount of growth obtained from the predicted range. This situation, as well as increased investment in food processing sector, agricultural produce and fresh products to be made to the opportunity to provide more investment. Region that is parallel to the development of agriculture and food processing and agro-industry sub-sectors directly linked with the growth of agriculture and is thought to contribute to the opening of new business areas. Presence throughout the country, 55% of pistachio trees in Sanliurfa. Pistachio production of 40 thousand tons per year of Sanliurfa is of great importance. 30% of cotton produced in the same way throughout the country, which is the production center of Sanliurfa, new investments in the agricultural field in parallel to double the rate, and thus continuing to be a major producer of cotton textiles and apparel industry and employment in the new business areas is also expected to create opportunities. Irrigation facilities, as well as the increase in the region, is an attractive place in terms of the use of renewable energy sources. Smaller districts and cattle breeding and Hilvan Siverek appropriate regions. In the same way with the diversification of crop pattern in the region there is a vitality in the field of beekeeping. Ever-increasing investments in our province in terms of agricultural potential promises a bright future.

In this study, agricultural production has been put forward in Şanlıurfa, tried to determine to invest in agricultural sectors.

Key Words: Sanliurfa, Investmen, Agricultural sectors

1.Giriş

Şanlıurfa'nın ekonomik yapısı ağırlıklı olarak tarım sektörüne dayanmaktadır GAP Bölgesinin merkezi konumunda olan Şanlıurfa 2008 – 2012 GAP Eylem Planı'nın temel faydalanıcılarından birisidir. Dünyada tarımın ilk uygulandığı topraklar üzerinde yer alan kent, binlerce yıllık bir geçmişe dayanan büyük tarım potansiyeli ve deneyimini, 2012 itibarıyla iki katına çıkacak olan sulanabilir alanlarıyla daha da geliştirme imkânına kavuşuyor. Bu sayede, bu bereketli topraklardan elde edilen ürün yelpazesi ve miktarının da aynı oranda büyümesi öngörülmüyor. Bu durumun, gıda işleme

sektörüne yapılacak yatırımların artışının yanı sıra, tarımsal ve taze ürünlerin üretilmesi alanına da daha fazla yatırım yapılabilmesine imkân sağlıyor. Bölgede tarımın gelişmesi ve yaygınlaşmasına paralel olarak gıda işleme ve tarıma dayalı sanayi ile tarımla doğrudan bağlantılı alt sektörlerin de büyümesine ve yeni iş alanlarının açılmasına da katkı sağlayacağı düşünüyor. Ülke genelindeki Antepfıstığı ağaç varlığının % 55'i Şanlıurfa'dadır. Yıllık yaklaşık 40 bin ton Antepfıstığı üretimi ile Şanlıurfa'nın önemi büyüktür. Aynı şekilde ülke genelinde üretilen pamuğun % 30'unun üretim merkezi konumunda olan Şanlıurfa'nın, tarımsal alandaki yeni yatırımlara paralel olarak bu oranı iki katına çıkarması, ve böylece önemli bir pamuk üreticisi olmaya devam ederek tekstil ve hazır giyim sektöründe de yeni iş alanları ve istihdam olanakları yaratması da bekleniyor. Sulama imkânlarının artmasının yanı sıra, bölge, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı bakımından da cazip bir konuma geliyor. Siverek ve Hilvan ilçelerimizde küçük ve büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine uygun bölgelerdir. Aynı şekilde bölgede bitki deseninin çeşitlenmesi ile arıcılık alanında da bir canlılık söz konusudur. İlimizin sürekli artan tarım potansiyeli yatırımlar açısından parlak bir gelecek vaat etmektedir(Anonim,2009).

Çizelge 1.1 Şanlıurfa İli arazi kullanım durumu

Kullanılış Şekli	Alan (ha)	Tarım Alanları İçindeki Oranı (%)
Tarla Arazisi	978.756	81,25
Nadas	107.930	8,9
Bağ Arazisi	18.697	1,55
Sebze Arazisi	20.529,5	1,7
Meyvelik Arazi	77.655,9	6,44
Diğer	907,5	0,07
TOPLAM	1.204.475,9	100

Kaynak:TIM-2009

Çizelge 1.2 Şanlıurfa İlinde yetiştirilen Tarla Ürünleri ve Üretim Miktarları

Sıra No	Ürün Adı	Ekilen Alan (ha)	Üretim (Ton)	Ortalama Verim (kg/ha)
1	Buğday /Durum)	205.250	782.875	3814,25
2	Buğday (Diğer)	176.500	660.009	3739,42
3	Arpa	211.814	666.477	3146,5
4	Kırmızı Mercimek	128.446	209.313	1629,5
5	Pamuk (kütü)	188.650	867.790	4600
6	Susam (I. Ürün)	102.850	5368	521,9
7	Kanola	172,6	431,5	2500

Kaynak:TIM-2009

Çizelge 1.3 Şanlıurfa İlinde yetiştirilen Sebzeler ve Üretim Miktarları

S No	Ürün Adı	Ekilen Alan (ha)	Üretim (Ton)	Ort.Ve (kg/ha)
1	Karpuz	7509	255.662	34047
2	Biber (Salçalık)	3855	86.850	22529
3	Biber(dolmalık)	1607	31.140	19377
4	Patlıcan	15850	79.250	50000
5	Domates (Sofralık)	1506	69.300	46015
6	Domates (Salçalık)	1480	67.750	45777
7	Kavun	1198,5	28.070	23420

Kaynak:TIM-2009

Çizelge1.4 Şanlıurfa İlinde yetiştirilen Meyve, Bağ ve Üretim Miktarları

Sıra No	Ürün Adı	Alan (ha)	Üretim (Ton)	Ortalama Verim
1	Antep Fıstığı	77.069	42.097	4,2 kg/ağaç
2	Üzüm (Sofralık)	7.103	49.781	7008 kg/ha
3	Üzüm (Kuru)	5.431	35.586	6552 kg/ha
4	Zeytin (Sofralık)	419,5	349,5	10,8 kg/ağaç
5	Zeytin (Yağlık)	488	405	20 kg/ağaç
6	Badem	126	222,8	12,5 kg/ağaç
7	Nar	75,2	877,6	18 kg/ağaç

Kaynak:TIM-2009

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Bu çalışmanın materyalini GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde yapılan çalışmalar ile elektronik ortamda yer alan kaynaklar oluşturmuştur.

2.2. Metot

Bu çalışmada GAP Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğünde yapılan çalışmalar ile elektronik ortamda yer alan kaynaklar taramak suretiyle araştırma bulguları elde edilmiştir.

3. Araştırma Bulguları

Çalışma sonucunda Şanlıurfa İlini;

- Merkez, Viranşehir, Ceylanpınar, Harran ve Akçakale
- Birecik, Halfeti, Bozova ve Suruç

Hilvan ve Siverek olmak üzere 3 yatırım bölgesine ayırmak mümkündür. Bu bölgelere yapılması uygun görülen yatırımlar sektörel bazda aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. Birinci Bölge (Merkez, Viranşehir, Ceylanpınar, Harran ve Akçakale)

Birinci bölge olarak tanımladığımız bölgede sulanabilen tarım alanlarının yoğun olarak bulunduğu bölgedir. Harran Ovası bu bölge içerisinde yer almaktadır. Ağırlıklı olarak tarla bitkileri (pamuk, buğday, mısır vb.) üretimi yapılmaktadır.

Çizelge 3.1. Merkez, Viranşehir, Ceylanpınar, Harran ve Akçakale Bölgesi Yatırım Yapılabilecek Alanlar

Sanayi Dalı	Yatırımın Gerekçesi
İplik ve kumaş üretimi	Türkiye Pamuk üretiminin % 35'ine Yakını bu bölgede üretilmektedir. Dolayısıyla İplik ve kumaş için hammadde ihtiyacı yerinden masrafsız karşılama imkanı vardır.
Organik tekstil	
Fason imalat,	
Güneş enerjisi materyallerinin üretimi ve pazarlanması	Güneşlenme süresinin yüksek olması ve derin kuyuların güneş enerjisi ile işletilmesi ve güneş enerjisi ürünlerinin ortadoğu ülkelerine pazarlanması
Bitkisel yağ üretim tesislerinin kurulması	Bölge Ayçiçeği, Mısır, Aspir ve Kanola bitkilerinin yetiştirilmesi için uygun iklim ve toprağa sahiptir.
Kanola gibi yağ bitkisinden bio dizel üretim tesislerinin kurulması	Kanola'nın yetiştirme koşullarının uygun olması
Salça ve diğer konserve gıda imalatı	Bölge Domates ve Biber yetiştirilmesi için uygun iklim ve toprağa sahiptir. Dolayısıyla üretim alanları artırılarak bu sektörde üretimi arttırmak mümkündür.
Tıbbi ve aromatik bitki yetiştirme ve işleme tesisleri	İç ve dış piyasada bu ürünlere olan talebin karşılanması amacıyla bu bitkilerin ekimi ve işlenmesi yaygınlaştırılabilir.
Bulgur İşleme tesisleri	Bölgede buğday üretimi yüksektir. Makarna firmaları üretim için kaliteli durum buğdayına ihtiyaç duymakta, bu çeşit buğdayın üretimin uygun arazilerin olması ile üretimin yakın komşu ülkelere ihracatının mümkün olması nedeniyle böyle işletmelerin kurulmasını cazip hale getirilebilir.
Un	
Makarna fabrikası	
Bisküvi, gofret, ekmek mamulleri	
Seracılık	Karaali bölgesinde Jeotermal kaynakları seraların ısıtılmasında kullanılabilir.
Tuzluluk ve tabansuyu olan alanlarda tuza dayanıklı yem bitkilerinin üretilmesi	Harran Ovasının bazı alanların tuzluluktan dolayı diğer ürünlerin ekilememesi nedeniyle atıl durumdaki tarlaların değerlendirilmesi amacıyla tuza dayanıklı yem bitkileri ekilmek suretiyle ekonomiye kazandırılabilir. Aynı zamanda işlenerek ve paketlenerek piyasaya sürme imkanı da vardır.
Yem bitkilerinin işlenmesi ve paketlenmesi	
Biber kurutma ve işletme tesisleri	Bölgede özellikle yerli biber olmak üzere geniş alanlarda üretim yapılmaktadır.
Soğuk hava deposu	Bölgede özellikle sebze ve hayvansal ürünlerin saklanması için ihtiyaç duyulmaktadır.

3.2. İkinci Bölge (Birecik, Halfeti, Bozova ve Suruç)

Bu bölgede ağırlıklı olarak Antepfıstığı, Zeytin, Bağcılık ve kuru tarla (buğday, arpa, mercimek vb.) tarımı yapılmaktadır.

Çizelge 3.2. Birecik, Halfeti, Bozova ve Suruç Bölgesi Yatırım Yapılabilecek Alanlar

Sanayi Dalı	Yatırımın Gereçesi
Antep fıstığı işleme ve paketleme tesisi	Antepfıstığı tarımı geniş sahalarda yapılmaktadır. Dolayısıyla elde edilen türünden maksimum düzeyde kar etmek için modern tesislere ihtiyaç duyulmaktadır.
Kırmızı mercimek işleme ve paketleme tesisi	Bölgede yaygın olarak mercimek yetiştirilmektedir.
Biber kurutma ve işletme tesisi	Bölgede Biber yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Bu ürünler işlenip gerek yurt içi gerekse yurt dışı pazarlara sunulabilir.
Zeytin yağı fabrikası	Son yıllarda bölgede zeytin yetiştiriciliği yaygınlaşmıştır.
Zeytin salamura tesisi	
Bal paketleme ve ambalajlama tesisi	Bölgenin flora ve faunası arıcılığa uygundur.
Soyulmuş domates konservesi işleme ve depolama tesisi	Bölge domates yetiştirilmesine uygun iklim ve toprağa sahiptir.
Soğuk hava deposu	Bölgede üretimi yapılan her türlü tarımsal ve hayvansal ürünlerin zaman zaman saklanması ve depolanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.
Dondurulmuş, kurutulmuş ve paketlenmiş gıda tesisi	Bölgede tarımsal üretim yoğun bir şekilde yapılmasına rağmen böyle tesisler yoktur.
Meyve ve sebze paketleme tesisi	Meyve ve sebze üretimi yaygındır.
Meyve işletim tesisleri	
Meyve suyu ve konsantresi üretim tesisi	Sebze meyve işleme sanayinde ihraç potansiyeli olan diğer bir alt sektör meyve suyu ve konsantresi alt sektörü olması nedeniyle bu sahalarda meyvecilik gelişme potansiyeli yüksektir.
Salatalık ve biber turşusu üretim tesisi	Bölge biber ve salatalık tarımı için uygun iklim ve toprağa sahiptir.
Sebze işleme paketleme ön soğutma tesisi	Sebze yetiştiriciliğinin yaygın olması
Yaprak salamura paketleme	Bağcılığın gelişmiş olması
Konserve tesisi	Meyve ve sebze üretiminin olması
Pekmez, kuru üzüm üretimi tesisi	Bağcılığın gelişmiş ve yaygın olması.

3.3. Üçüncü Bölge (Hilvan ve Siverek)

Bu bölgede dağlık arazi yoğun olarak göz çarpmaktadır. Bölgede ağırlıklı olarak hayvancılık yapılmaktadır. Aynı zamanda kuru tarla (buğday, arpa, mercimek vb.) tarımı da yapılmaktadır.

Çizelge 3.3. Hilvan ve Siverek Bölgesi Yatırım Yapılabilecek Alanlar

Sanayi Dalı	Yatırımın Gereçesi
Süt sığırçılığının geliştirilmesi	Bölge hayvan yetiştiriciliğine uygundur. Dolayısıyla süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerine olan talep buralardan karşılanabilir.
Besi sığırçılığı geliştirilmesi	
Küçük baş hayvancılığın geliştirilmesi	
Taze soğutulmuş ve dondurulmuş et ve kanatlı eti üretimi,	
İşlenmiş et ürünleri	
Et ve et ürünlerinin kurutma, dumanlama, tuzlama, tuzlu suda veya konserve olarak hazırlanması ve muhafaza tesisleri	
Sosis üretimi tesisi	
Sucuk üretimi tesisi	Bölgede küçükbaş hayvancılığın yaygın olması ile mera alanlarının geniş olması geniş olması
Süt toplama ve süt işleme tesisi	
Yem fabrikası	Besi hayvancılığın yaygın olması
Karma yem üretim tesisi	Besi hayvancılığın yaygın olması
Kırmızı mercimek işleme ve paketleme tesisi	Bölgede yaygın olarak mercimek yetiştirilmektedir.
Antep fıstığı işleme ve paketleme tesisi	Antepfıstığının geniş sahalarda ekilmesi
kanola ve aspir bitkilerinin ekimi	Yapılan araştırmalar susuz koşullarda dahi kanola ve aspir bitkisinin ekonomik olarak yetiştirilmesi mümkündür.
Bitkisel yağ üretim tesislerinin kurulması	Bölge Ayçiçeği, Mısır, Aspir ve Kanola bitkilerinin yetiştirilmesi için uygun iklim ve toprağa sahiptir.
Kanola yağ bitkisinden bio dizel üretim tesislerinin kurulması	Kanola'nın yetiştirme koşullarının uygun olması
Salça ve diğer konserve gıda imalatı	Bölge Domates ve Biber yetiştirilmesi için uygun iklim ve toprağa sahiptir. Dolayısıyla üretim alanları artırılarak bu sektörde üretimi arttırmak mümkündür.
Tıbbi bitki üretimi ve işleme tesisleri	Tıbbi bitki talebinin yüksek olması nedeniyle bu bitkilerin ekimi
Organik tarım	Bölgede organik tarım için koşulların uygun olması
Nar bahçelerinin yaygınlaştırılması	Bölgede iklim ve toprak koşulları Nar üretimi için uygun olması ve desteklerden dolayı üretim artışı beklenmektedir.
Nar suyu üretim tesisleri	Nar suyu üretiminin fazla olması
Kırmızı mercimek işleme ve paketleme tesisi	Bölgede yaygın olarak mercimek yetiştirilmektedir.
Soğuk hava deposu	Bölgede özellikle sebze ve hayvansal ürünlerin saklanması ihtiyacı duyulmaktadır.
Biber kurutma ve işletme tesisi	Bölgede Biber yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Bu ürünler işlenip gerek yurt içi gerekse yurt dışı pazarlara sunulabilir.
Dondurulmuş meyve ve sebze üretim tesisleri	Dondurulmuş meyve ve sebze sektörü üretiminin %70-80 gibi büyük bir oranı ihraç edilmesine karşın, son yıllarda gerçekleşen gelir artışı ve değişen hayat şartları ile birlikte iç pazara yönelik üretiminde artması
Meyve suyu ve konsantresi	Sebze meyve işleme sanayinde ihraç potansiyeli olan diğer bir alt sektör meyve suyu ve konsantresidir.
Lokum, helva, çikolata ve kakaolu mamuller ve her çeşit şekerleme imalatı tesisi	Bu ürünlerin bölgede tüketiminin yaygın olması ve yerinde üretimde ucuzluk sağlayacaktır.

4. Sonuç

Şanlıurfa İli ekonomik ve sosyal (eğitim, sağlık, istihdam, vb.) anlamda istenilen seviyede değildir. Bölgenin kalkınması açısından tarımsal üretimden elde edilen gelirin mutlak manada tarıma dayalı sanayi alanlarında değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kaynaklar

Anonim (2009) www.undp.org.tr/pressRelDocuments/Press%20Release%20OIZ_TR_v2.doc